Impact Factor 6.261 ISSN- 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOW ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

UGC Approved Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

Vol (II)

12 January 2019 Special Issue – 92

महिला सबलीकरणाच्या समस्या व आव्हाने आणि उपाय

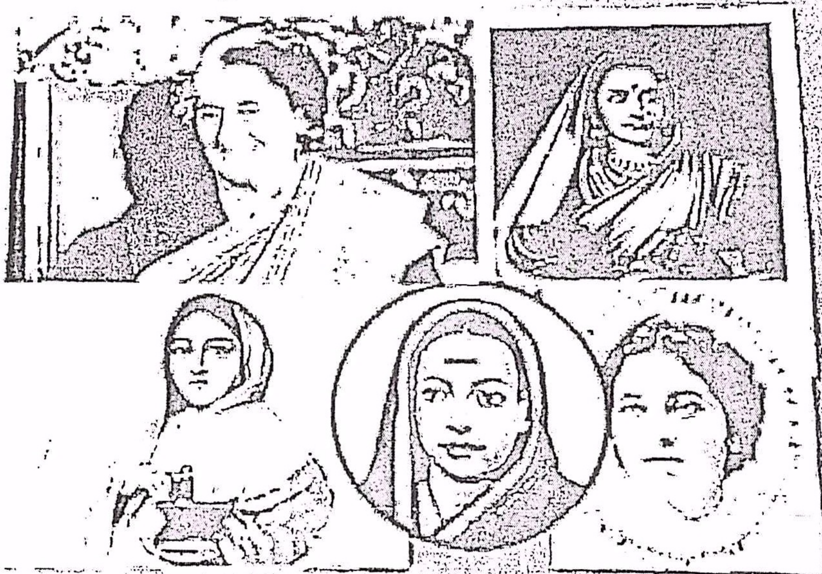

Chief Editor
Dr Dhanraj T. Dhangar
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce college,
Yeola, Dist. Nashik (M.S.) India

Executive Editor of This Issue
Dr. S.K. Galke
Assist. Prof. Dept. of Sociology
Vasant Mahavidalaya, Kaij, Dist. Beed

SWATIDHAN PUBLICATION

Visit to - www.researchjourney.net

Govt. College of Arts & Science Aurangabad

(51)

PRINCIPAL
Govt. College of Arts & Science
Aurangabad

Scanned with CamScanner

RESEARCH JOURNEY ... Research Journal
January 2019
ISSN 2348-7143

Title	Author	Page
[illegible]	प्रा. शिवशंकर शामसिंग ...	
[illegible]	प्रा.डॉ. अन्सारी एस. जी.	1[illegible]
[illegible]	डॉ. व्यास सी. पी.	1[illegible]
[illegible]	प्रा. ईश्वर लक्ष्मण राठोड	11[illegible]
[illegible]		11[illegible]
[illegible]	डॉ. नामदेव निवृत्ती मुंढे	
[illegible]	प्रा.डॉ. रामकिशन दहिफळे	11[illegible]
[illegible] आणि	डॉ. अनिता जिवतोडे (टेकाडे)	11[illegible]
[illegible]		12[illegible]
[illegible]	श्री. बापू तुकाराम भागवे	
[illegible]	डॉ. जनार्दन काटकर	12[illegible]
[illegible] आणि शिक्षणापुढील आव्हान	डॉ. रेखा एम. शेळके	12[illegible]
[illegible]	प्रा.डॉ. संतोष देशमुख	12[illegible]
[illegible] आजतेही ... हुंडा प्रथा	प्रा. बोराडे तानाजी रामभाऊ	12[illegible]
[illegible] कायदा 2005 आणि [illegible] समाजशास्त्रीय अभ्यास	डॉ. गायके एस.के., कांबळे एन.एस.	13[illegible]
[illegible]		13[illegible]
[illegible] ...2005 आणि आव्हाने	कांबळे दलित सुभाषराव	14[illegible]
[illegible] आव्हाने	डॉ. रामचंद्र मुंजाजी भिसे	142
[illegible]	प्रा. कोल्हे टी. टी.	143
[illegible]	प्रा.डॉ. विजया दि. पोकळे	146
[illegible] स्त्री और समाज	डॉ. यादव घोडके	149
[illegible] आणि हुंडा प्रथा	प्रा. श्रीमती पोटफुले हिरा	151
[illegible] अभ्यास	भिमराव मोटे	153
[illegible]	प्रा. परळकर शशिकांत दत्तोपंत	154
[illegible] योगदान	प्रा.डॉ. आचार्य आर. डी.	156
[illegible]	प्रा.डॉ. मोटे गितांजली सदाशिवराव	158
[illegible] अध्ययन	प्रा. गोदावरी व्ही. बन	161
[illegible] अध्ययन	प्रा. सिताराम ... मोगल	164
[illegible]	प्रा. छाया एस. सोटवाड	167
[illegible]	प्रा. डॉ. सुर्यकांत टि. पवार	
[illegible]	प्रा. सोनटक्के रमेश शंकरराव	169
[illegible] समस्या	प्रा. सुलभा ... सोळंके	172
	प्रा.डॉ. बी. एन. कांबळे	174
	प्रा. भोसले एस.	176

RESEARCH JOURNEY International [illegible]
[illegible] January 2015 UGC Approved [illegible]

साहित्य समाज आणि स्त्रिया

प्रा. [illegible]
शासकीय [illegible] महाविद्यालय, औरंगाबाद

[illegible] प्रयोग या निबंधाच्या [illegible] [illegible] आणि मांडणीसह [illegible]
साहित्य म्हणजे काय ?

[illegible] निर्देश साहित्य या [illegible] या साहित्याच्या व्याख्या अनेक समीक्षकांनी [illegible]

- [illegible] (हिंदी [illegible] क्रमांक १०)
- [illegible] (भामह, [illegible] परि १ का.२६)
- [illegible] (परि– ३ [illegible])
- The best words in best order Kolaris
- The rhythmic cration of beauty Aalan
- Poetry is the criticism of life by gifted man Matchew Arnold

वरील सर्व व्याख्यामधून साहित्याचे स्वरूप काय आहे ते समजते या सर्व व्याख्या अपूर्ण असल्या तरी मेथ्यू अर्नोल्डची व्याख्या साहित्याचे स्पष्टीकरण देणारी आहे. साहित्याची व्याख्या करताना प्रा. रा. जाधव म्हणतात, "साहित्य ही सर्जनशील निर्मिती करीत असते ती अंतिम पृथ्यकरणात माणसाच्या स्वातंत्र्याचाच आविष्कार असते जे पाहिले अनुभवले, जाणवले, भावले आणि प्रतीत झाले ते व्यक्त करून साहित्यिक स्वातंत्र्यमूल्याचीच जोपासना करीत असतो." वरील सर्व व्याख्यामधून साहित्याची संकल्पना स्पष्ट होते.

समाज म्हणजे काय ?

समाजाची संकल्पना समजून घेण्यासाठी समाजाच्या काही व्याख्या पाहूया

- मॅकआयव्हर आणि पेज यांच्या मते, "सामाजिक संबंधांचे जाळे म्हणजे समाज होय." (Society is the web of social relation ships)
- [illegible] यांच्या मते "केवळ लोकांचा समूह म्हणजे समाज नव्हे तर व्यक्तींमध्ये असणारी संबंधांची व्यवस्था म्हणजे समाज होय. (It is not a grou of people it is the system of relationdhip of that exists between the individuls of the groups)
- [illegible] आणि [illegible] यांच्या मते "आपण सर्व एक आहोत अशी भावना असणारा व सातत्यपूर्ण समाज होय." (Society is a people who share a culture and think themselves an united people

व्यक्ती व्यक्तीमधील सामाजिक संबंध समाज निर्मितीसाठी आवश्यक असतात. केवळ सामाजिक संबंध नाही तर त्यांची निश्चित पद्धती ही समाज निर्मितीला आवश्यक असते. आपण सर्व एक आहोत अशी भावना त्यात [illegible] समान सांस्कृतिक जीवनमान असते निश्चित भूप्रदेशावर राहणारा मानवांचा तो समूह असतो थोडक्यात समाज ही एक अमूर्त संकल्पना आहे.

साहित्य आणि समाजाचा खूप जवळचा संबंध असतो. किंबहुना साहित्य हा समाजाचा प्राणी आहे असे [illegible] कारण प्रत्येक मनुष्य विशिष्ट समाजात जन्माला येतो त्या त्या समाजातच आयुष्याचा श्वास घेतो त्याच्यावर त्या समाजाचा चांगला वाईट परिणाम होतो. साहित्यिकही [illegible] अनेक प्रसंग अनुभवीत असतो अनेक व्यक्ती, घटना त्यांच्या अवतीभवती घडणाऱ्या घटना पहात [illegible] काही घटना, प्रसंग त्यांच्या मनात घर करतात. त्याला अस्वस्थ, व्याकूळ करतात. त्यांच्या चिंतनाचा विषय बनतात [illegible] मानवी जीवनाच्या दृष्टीने तो त्या घटनांचा अर्थ लावण्याचा, त्यातील दडलेले जीवनसत्य [illegible] प्रयत्न करतो आणि या प्रयत्नांतून एखाद्या कलाकृतीचा जन्म होतो. आणि या कलाकृतीला अनेक सामाजिक संदर्भ असतात त्यामुळे प्रत्येक कलाकृतीत काही ना काही समाजाचे प्रतिबिंब पडलेले असते समाजाचा जसा जसा साहित्यकृतीवर प्रभाव पडतो तसाच साहित्य कृतीचाही समाजावर प्रभाव पडतो अशा प्रकारे समाज व साहित्य यांचे एक अतूट असे नाते असते.

स्त्री ही समाजाचा महत्वाचा घटक असते आणि आजपर्यंत समाजाने तिला दुय्यम स्थान दिले असल्याने साहित्यातही तिला दुय्यम स्थानच प्राप्त झालेले दिसून येते. शिवाय साहित्यनिर्मिती ही अधिक प्रमाणात पुरुषांनी केलेली आहे. स्त्रियांनी केलेले लेखन नगण्य स्वरूपाचे आहे त्यामुळे एकूण साहित्यविश्वात स्त्रियांचे स्थान [illegible]

Govt. College of Arts & Science Aurangabad
PRINCIPAL
Govt. College of Arts & Science
Aurangabad
Scanned with CamScanner

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal [illegible] January 2023

[illegible]

[illegible] आणि मुक्त अविष्कार [illegible]

[illegible] त्यामध्ये आता स्त्रिया वेगळे लेखन करू लागल्या आहेत. भारतीय स्त्रियांच्या [illegible] मातृभाव [illegible] महदाइसा, नागाईला, तिळाइया, कान्होपात्रा, [illegible] [illegible] ही इतिहासात नमूद झालेली आहेत. भक्तीसंप्रदायातील मुक्ताबाई, जनाबाई, [illegible] [illegible] मीराबाई, [illegible] बहिणाबाई, वेण्णाबाई [illegible] [illegible] आहेत या कवयित्रींनी रचना मुख्यतः [illegible] असल्या तरी [illegible] [illegible] प्रतिबिंबित झाले आहे. [illegible] इ.स. १८८८ [illegible] [illegible] फुले यांच्या विद्यार्थिनी मुक्ताबाई, ताराबाई शिंदे [illegible] [illegible] यांनी तत्कालीन स्त्रियांच्या व समस्या लक्षात घेऊन [illegible] [illegible] शिक्षण न देण्याची रूढी, सनातन समजुती व धार्मिक [illegible] [illegible] आणि स्त्री–पुरुषात पक्षपात करणारी भारतीय वृत्ती यांनी [illegible] आहे [illegible] आपल्या लेखनातून पुरुषांच्या दुटप्पी [illegible] उघड केली आहे. [illegible] ताराबाई शिंदे यांनी केले. त्यामुळे ताराबाईंच्या लेखनाने "[illegible] [illegible] स्त्री [illegible] स्पष्ट झाले. समाजातील स्त्रीचे [illegible] स्थान [illegible] झाले [illegible] पुरुषाहून असणारे श्रेष्ठत्व [illegible] झाले. त्यामुळे [illegible] [illegible] स्थान असले पाहिजे याचे भान [illegible] झाले. [illegible] [illegible] ताराबाईंचे [illegible] हे लेखन होय"

[illegible] यांनी आपल्या लेखनातून प्रौढ कुमारिकेचे जीवनविषयक [illegible] आणि [illegible] [illegible] दर्शन घडविले स्त्री ही माणूस आहे आणि [illegible] [illegible] त्यांनी मांडली. स्त्री–पुरुष असमानतेच्या [illegible] [illegible] दृष्टिकोनाच्या नाकारणारी भूमिका त्यांनी घेतली. [illegible] [illegible] स्त्रियांना मानसिक कोंडमारा करणाऱ्या सामाजिक रूढी व [illegible] [illegible] आपल्या लेखनातून स्त्रियांचे दास्यत्व, असमानता स्पष्ट केली [illegible] [illegible] आधारित स्त्री –पुरुषांची प्रतिमा घडविणाऱ्या [illegible] [illegible] 'माणूस' म्हणून जगणे शक्य होणार नाही ही [illegible] लक्षात आणून दिली [illegible] [illegible] दुय्यम स्थान दिले गेले व कधी प्रतिष्ठेची [illegible] [illegible] [illegible] गेले स्त्रियांचे हे अनाथ दु:ख [illegible] [illegible] [illegible] अंजली [illegible] यांनी शहरातील [illegible] स्त्रीच्या जीवनातील [illegible] [illegible] [illegible] फोडली [illegible] स्त्री [illegible] [illegible] स्त्री, कुटुंबाच्या [illegible] मानसिक [illegible] [illegible] [illegible] स्त्री इत्यादी अंगानी त्यांनी [illegible] [illegible] [illegible] इत्यादी कवयित्रींनी नवी विद्रोही मांडणी आपल्या कवितांतून केली [illegible] [illegible] [illegible] लेखिकांनी आपल्या [illegible]

Govt. College of Arts & Science Aurangabad

PRINCIPAL
Govt. College of Arts & Science
Aurangabad

Scanned with CamScanner

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN-2348-7143
Impact Factor (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) - 0.676 | January 2019 | UGC Approved No. 40705
Special Issue - 92 (II) - महिला सक्षमीकरणाच्या समस्या : आव्हाने आणि उपाय

वाढत असते [illegible] या लेखिकांनी [illegible] गौरी देशपांडे, मेघना पेठे, सानिया, प्रिया तेंडुलकर यांनी आपल्या [illegible] कमल देसाई, आशा बगे, यांनी स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून [illegible] मांडलेले लेखन स्त्रीवादी जाणीवा [illegible] करणारे आहे

समारोप

आज प्रत्येक स्त्री शिक्षण घेऊन [illegible] आहे. [illegible] आपल्यावर होणाऱ्या अन्यायांची जाणीव झाली आहे [illegible] अनेक जणी साहित्यलेखन करू लागल्या आहेत [illegible] हे प्रमाण वाढत जाणार आहे आणि [illegible] भावविश्व त्यांच्या लेखनातून साकार होणार आहे आणि त्याचेच्छी एकूणच साहित्याचे [illegible] जाणार आहे. शिवाय आज स्त्रिया सर्वच [illegible] आघाडीवर [illegible] आहेत त्यांची ही [illegible] भविष्यात वाढणार आहे आणि मग [illegible] पुरुषांच्या बरोबर [illegible] आहेत आणि एक दिवस [illegible] होऊन स्त्री–पुरुष समता आपल्या देशात निर्माण होईल असा आशावाद व्यक्त करायला [illegible] भविष्याचे चित्र दिसत आहे.

संदर्भ

१. जाधव रा. ग — साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ पुणे १९७५पृ. क्र. ८२
२. डॉ. वरखेडे मंगला — स्त्रियांचे कथालेखन नवी दृष्टी, नवी शैली साकेत प्रकाशन पृ. क्र. ४
३. तत्रैव — पृ. क्र. ५
४. संपा. खोले विलास— ताराबाई शिंदे लिखित स्त्रीपुरुष तुलना प्रतिमा प्रकाशन पुणे पृ. क्र. ३२

Govt. College of Arts & Science Aurangabad.
PRINCIPAL
Govt. College of Arts & Science
Aurangabad